RIISTAN- JA KALANTUTKIMUS

15.11.2012 Dnro 636/006/2012

Valtioneuvoston kanslia
PL 23
00023 Valtioneuvosto

Viite: Lausuntopyyntö 12.10.2012 VNK/1318/05/2011.

Asia: Asiantuntijaryhmän mietintö 'Valtion tutkimuslaitokset ja tutkimusrahoitus – ehdotus kokonaisuudistukseksi'.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen lausunto asiantuntijaryhmän mietinnöstä

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (RKTL) kiittää mahdollisuudesta kommentoida mietintöä valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistukseksi ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Kokonaisuudistuksen yleiset tavoitteet

Kokonaisuudistuksen yleiset periaatteet ja tavoitteet ovat perusteltuja ja kannatettavia. Mietintö konkretisoi lukuisia jo tehtyjä sektoritutkimuslaitosten uudistusta käsitelleitä raportteja ja selvityksiä. Muutosesitykset toteuttavat myös hallitusohjelman kirjausta valtion tutkimuslaitosjärjestelmän uudistamisesta.

Asiantuntijaryhmän esitysten konkreettisia vaikutuksia laitosten tämänhetkiselle toiminnalle ja henkilöstölle ei mietinnössä ole tarkemmin arvioitu. RKTL esittää, että ennen päätöksiä rakenteellisten uudistusten toteuttamisesta ja rahoitusmallin käytäntöön panosta niiden toiminnallisia sekä infrastruktuuriin ja henkilöstöön kohdistuvia vaikutuksia arvioitaisiin tapauskohtaisesti esimerkiksi ohjaavan ministeriön ja muutoksen kohteen olevan viraston tai virastojen kanssa.

Tutkimuslaitosten rakenteelliset muutokset

Tutkimuslaitosten fuusioilla tavoiteltavat toiminnallisesti ja rakenteellisesti vahvat, monitieteisen tutkimuksen mahdollistavat laitokset ovat pääosin perusteltuja. Raportin esitys RKTL:n fuusiosta Metlan ja MTT:n kanssa tukee maa- ja metsätalousministeriön jo aloittamaa, näiden laitosten fuusion kautta muodostettavan Luonnonvarakeskuksen suunnittelua. Fuusion aikataulua RKTL esittää siirrettäväksi vuoden 2015 alkuun, johon myös Luonnonvarakeskuksen valmistelut tähtäävät. Lisäaika mahdollistaisi

huolellisemman suunnittelun ja nopeuttaisi uuden laitoksen tuloksellisen toiminnan aloittamista. Mietinnössä esitettyä fuusioiden toteuttamisen aikataulua RKTL pitää liian tiukkana ja esittää sen myöhentämistä ja jaksottamista vuosille 2015-2016.

Tutkimusrahoituksen uudistaminen

Mietinnössä esitetty tutkimuslaitosten uusi rahoitusmalli on vaikutuksiltaan fuusioita merkittävämpi. On ilmeistä, että tutkimuslaitosten tutkimusvaroihin sisältyy vaihteleva määrä myös lakisääteisiä ja viranomaisluontoisia tehtäviä, joiden toteuttaminen tulisi turvata valtion budjettimäärärahoilla. Mietinnössä esitetty rahoituksen kokonaismuutos vaarantaisi useiden kansallisten ja kansainvälisten velvoitteiden toteuttamisen nykytasollaan. RKTL esittää, että tutkimuslaitoksilta VNK:n ja Suomen Akatemian kautta kilpailtavaksi suunniteltua rahoituksen määrää tarkasteltaisiin uudelleen siten, että laitokset pitkällä aikajänteellä pystyvät toteuttamaan niille annetut lakisääteiset ja viranomaistehtävät.

RKTL pitää mietinnössä esitettyä rahoitusmallin muutoksen aikataulua liian nopeana. Toiminnallinen ja osaamisprofiilin sopeuttaminen uuteen kilpailutilanteeseen samanaikaisten rakenteellisten muutosten kanssa vaarantaa merkittävästi nykyisen tiedontuotannon ja toimintakyvyn jatkumisen. RKTL esittää rahoitusmallin aikataulun merkittävää pidentämistä.

Uuden rahoitusmallin vaikutuksia tutkimuslaitosten henkilöstölle ja infrastruktuurille tulee arvioida huolellisesti ennen asiasta päättämistä. Rahoitusmallin vaikutukset olisivat merkittävät koko tutkimuslaitoksen toiminnalle ja järjestäytymiselle, ei ainoastaan tutkimuksen volyymille ja suuntautumiselle. Esitetyn kaltainen budjettirahoituksen muuttuminen kilpailtavaksi rahoitukseksi tarkoittaisi huomattavia vähennyksiä tutkimuslaitosten henkilöstössä ja alueellisessa toimipaikkaverkostossa. RKTL esittää, että kilpailtavaksi suunnitellun tutkimusrahoituksen määrää pienennetään ja arvioidaan suhteessa henkilöstöön ja toimipaikkaverkostoon kohdistuviin vaikutuksiin.

Tutkimusrahoituksen merkittävä siirto strategiseksi, kilpailluksi rahoitukseksi voi vaarantaa pienten, mutta yksittäiselle politiikkalohkolle tai hallinnonalalle merkittävien tieteenalojen ja aihealueiden tutkimuksen maassamme. Tämä voi vaikuttaa haitallisesti toimialan elinkeinojen ja lainsäädännön kehittämiseen ministeriöiden tiedonsaannin vaikeutuessa. Esitetyn kaltainen muutos onkin iso haaste myös ministeriöiden tilaajaosaamiselle ja tutkimuslaitosten tulosohjaukselle.

Yliopistoyhteistyö

Yliopistoyhteistyön kehittäminen ja syventäminen on tärkeä osa RKTL:n nykyistä toimintaa. Tutkimuslaitosten ja yliopistojen välisessä yhteistyössä osaamisen kahdensuuntainen siirtäminen ja kehittäminen tukevat toisiaan. Yhteiset hankkeet mahdollistavat ajantasaisen, menetelmällisen ja teoreettisen tiedon hyödyntämisen soveltavassa tutkimuksessa ja vastaavasti tarjoavat relevantteja kysymyksenasetteluja ja aineistoja perustutkimukseen ja opinnäytteiksi. RKTL kannattaa mietinnön esitystä, joka tukee laitoksessa jo toteutettua strategiaa ja tutkimuksen alueellista painottumista yliopistokaupunkeihin.

Muutosprosessin edistäminen

RKTL:n ja muiden laitosten fuusioiden ja rahoitusmallin uudistuksen toimeenpanon tukemiseksi tulisi osoittaa lisäresursseja sekä suunnitteluun että toteuttamiseen. Parhaiten tämä toteutuisi yhteisin hankkein, jossa helpotettaisiin fuusioihin liittyvää strategiatyötä, lainsäädäntötyötä, henkilöstön asemaan liittyviä kysymyksiä, palkitsemisjärjestelmien kehittämistä, muutoksenjohtamista, tietojärjestelmien yhdenmukaistamista yms. Hankkeiden toteuttaminen voisi esim. tapahtua Kaiku ja Kieku -ohjelmien kautta sekä HAUSin avustuksella ja VK:n henkilöstöpalveluyksikön tuella. Fuusioiden liittäminen osaksi ministeriöiden vaikuttavuus ja tuloksellisuus –hankkeita tukisi edelleen niiden hallittua toteuttamista.

Yhteenveto

RKTL pitää mietinnön yleisiä tavoitteita perusteltuina ja kannatettavina, mutta näkee niiden toteuttamisessa huomattavia riskejä. Suurimmat toiminnalliset riskit kohdistuvat tutkimuslaitosten lakisääteisten ja viranomaistehtävien toteuttamiseen rahoitusmallin muuttuessa. Rahoitusmallin muuttuminen esitetyn mukaisena tulisi johtamaan huomattaviin henkilöstön ja toimipaikkaverkoston vähennyksiin. Rahoitusmallin muutoksen volyymiä ja aikataulua tulisikin harkita huolellisesti uudestaan. Samanaikainen organisaatiorakenteen ja rahoitusmallin muutos on sekä henkilöstölle että laitosten toiminnalle erittäin suuri haaste. Muutoksen onnistunut läpivienti edellyttää sen suunnitteluun ja toteutukseen suunnattuja lisäresursseja ja koordinaatiota asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Eero Helle, ylijohtaja

Vesa Ruusila, tutkimusjohtaja